

11.9.2009

Dnro 853/2/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

Patenttihakemusten käsittelyajat ja vuosimaksut

1

ASIAN TAUSTA

Olen 30.5.2008 antamassani päätöksessä dnro 4241/4/06 ottanut kantaa Patentti- ja rekisterihallituksen menettelyyn kantelijan patenttihakemusten käsittelyaikaa koskevassa asiassa.

Asiaa käsiteltäessä huomioni kiinnittyi myös siihen, että patenttilain 8 §:n 6 momentin mukaan hakijan on suoritettava vahvistetun hakemusmaksun lisäksi vuosimaksu jokaiselta ennen hakemuksen lopullista ratkaisemista alkaneelta maksuvuodelta. Näin ollen käsittelyajan pidentyessä hakijan maksuvelvollisuus kasvaa. Vaikka patenttilain 42 § mahdollistaa lykkäyksen saamisen maksujen suorittamisesta sikäli kuin patentinhakijana on keksijä ja vuosimaksujen suorittaminen tuottaa hänelle huomattavia vaikeuksia, tämäkään sääntely ei kuitenkaan poista sitä mahdollisuutta, että maksuvelvollisuus kasvaa käsittelyajan pitkittyessä myös silloin, kun käsittelyn pitkittyminen on johtunut yksinomaan viranomaisesta.

Lähetin päätökseni tiedoksi työ- ja elinkeinoministeriölle ja pyysin sitä ensinnäkin ilmoittamaan 31.12.2008 mennessä, mihin suuntaan Patentti- ja rekisterihallituksen käsittelyajat olivat vuoden 2007 alusta lukien toteutettujen henkilöstölisäysten jälkeen kehittyneet ja mihin toimenpiteisiin asiassa oli edelleen mahdollisesti ryhdytty tai tarkoitus ryhtyä käsittelyaikojen saattamiseksi kohtuulliselle tasolle.

Lisäksi pyysin ministeriötä ottamaan kantaa siihen, onko hakemuksen vireillä olon ajalta perittäviä vuosimaksuja koskevassa sääntelyssä arvioinnin tai kehittämisen tarvetta ajatellen erityisesti niitä tilanteita, joissa hakemuksen käsittely on viivästynyt Patentti- ja rekisterihallituksesta johtuvista syistä.

2

SELVITYS

Työ- ja elinkeinoministeriö toimitti 23.12.2008 päivätyn lausunnon dnro 4302/060/2008 ja Patentti- ja rekisterihallituksen patentti- ja innovaatiolinjan 16.12.2008 päivätyn selvityksen, joiden johdosta päätin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla vielä jatkaa asian käsittelyä.

3 RATKAISU

3.1 Vuosimaksut

Patentti- ja rekisterihallituksen kanta asiaan

Patentti- ja rekisterihallituksen selvityksessä on todettu muun muassa, että hakemuskäsittelyn kustannusvastaavuus on toteutettu kansainvälisen käytännön mukaisesti siten, että prosessia tarkastellaan kokonaisuutena ja kustannukset katetaan hakemusmaksuilla, julkaisumaksuilla ja vuosimaksuilla yhdessä riippumatta siitä, milloin varsinaiset käsittelykustannukset ovat tosiasiallisesti muodostuneet. Kynnys hakemisprosessin aloittamiseksi on haluttu tehdä mahdollisimman matalaksi, minkä vuoksi itse hakemusmaksu on pieni ja pääosa kustannuksista katetaan portaittain nousevilla vuosimaksuilla. Tämä on myös yleinen kansainvälinen käytäntö.

Edelleen selvityksessä on todettu, että yksittäisen hakemuksen tai patentin virastokäsittelyn kustannusvastaavuus toteutuu vasta keskimäärin noin 12 vuoden vuosimaksuilla, joten käytännössä hakemusasteelle jäävän hakemuksen hakija ei pitkässäkään käsittelyssä maksa kuin osan hakemuskäsittelystä aiheutuneista kustannuksista. Suuresta osasta kustannuksista vastaavat siten pitkään patenttiaan voimassa pitävät patentinhaltijat. Mikäli tähän yleiseen kansainväliseen käytäntöön halutaan Suomessa muutosta, tulisi joko hakemusmaksu moninkertaistaa tai verovaroja ohjata hakemusasteelle jäävien hakemusten käsittelykustannusten kattamiseksi, jotta vuosimaksuista luopuminen tai vuosimaksujen palauttaminen ei romuttaisi koko patenttijärjestelmää.

Työ- ja elinkeinoministeriön kanta asiaan

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunnossa on todettu muun muassa, että hakemuksen hylkäämistilanteissa hakemuksen käsittelyajalla luonnollisesti on vaikutusta vuosimaksukertymään ja sitä kautta hakijalle koko hakemusprosessista syntyneisiin kustannuksiin. Poikkeamat keskimääräisistä käsittelyajoista voivat kuitenkin johtua moninaisista ja usein myös hakijasta johtuvista syistä, eikä näiden tilanteiden varalta maksujärjestelmään ole nähty voitavan rakentaa erityissäätelyä. Patentti- ja rekisterihallituksen selvitykseen viitaten ja ottaen huomioon, että hylkääväänkin päätökseen johtanut hakemus antaa keksinnölle suojaa käsittelyaikanaan, työ- ja elinkeinoministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena arvioida uudelleen nykyisen kansainväliseen yleiseen käytäntöön perustuvan patenttien hakua koskevan maksusäätelyn perusteita.

Oma kannanottoni

Niin Patentti- ja rekisterihallitus kuin työ- ja elinkeinoministeriökin ovat edellä todetuissa kannanotoissaan keskittyneet mielestäni pitkälti lähinnä patenttihakemusjärjestelmän rahoituksen arvioimiseen. Sen sijaan lähemmältä arvioilta on jäänyt se, onko asianmukaista, että viranomaisen passiivisuudesta mahdollisesti johtuva käsittelyaikojen pitkittyminen johtaa hakijan kannalta epäedullisiin seurauksiin käsittelymaksujen lisääntymisen myötä.

Sikäli kuin jo pelkkä patenttihakemuksen vireillä olo antaa hakijalle suojaa hakemuksen käsittelyn ajan, vaikka hakemus lopulta hylättäisiinkin, vuosimaksuihin ei hyvän hallinnon näkökulmasta nähdäkseni liity ongelmia niin kauan kuin käsittelyaikaa voidaan pitää kohtuullisena. Jos taas hakemus hyväksytään, hakemusmaksu muuttuu vuosimaksuksi ja patentti on voimassa hakemuksen vireille tulosta lukien. Tällaisissa tilanteissa käsittelyajalla ei Patentti- ja rekisterihallituksen perimien maksujen näkökulmasta välttämättä ole hakijalle samanlaista vaikutusta kuin ensiksi mainituissa tilanteissa.

Minulla ei sinänsä ole perusteita kyseenalaistaa sitä, että patenttihakemusten käsittely on Patentti- ja rekisterihallituksen esiin tuomalla tavalla poikkeuksellisen pitkäkestoinen prosessi. Tällaiset erityispiirteet voidaankin käsittelyaikoja arvioitaessa ottaa huomioon jo suoraan lain nojalla.

Kaikessa viranomaistoiminnassa voi laillisuusvalvonnassa tekemieni havaintojen perusteella kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa hakemuksen käsittely on ilman hyväksyttävää syytä kestänyt kauemmin kuin asian erityispiirteet huomioon ottaen olisi kohtuullista. Tällöin kyse on sellaisesta viranomaisen passiivisuudesta, jonka ei tulisi koitua hallinnon asiakkaan vahingoksi. Voimassa oleva patenttihakemuksia koskeva lainsäädäntö ei käsitykseni mukaan ota huomioon tällaisia tilanteita eikä siis mahdollista esimerkiksi maksujen perimättä jättämistä tai niiden alentamista aiheettomaksi viivytykseksi osoitettavissa olevalta ajalta eli kun viipyminen on selkeästi viranomaisesta johtuvaa.

Totean myös, että oikeusministeriössä vireillä oleva hallintolain uudistamishankekaan ei toteutessaan välttämättä toisi ratkaisua puheena olevaan ongelmaan, koska muutosta valmistelleen työryhmän mietinnössä lähtökohtana on ollut lähinnä muutoksenhaun avaaminen viranomaisen passiivisuustilanteissa (ks. hallintolainkäytön kehittämistoimikuntaa avustavan ns. passiivisuustyöryhmän mietintö 2008:5 "Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä").

Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio on useissa puheenvuoroissaan korostanut rahallisen hyvittämisen mahdollisuutta viranomaisten passiivisuustilanteissa, koska ainoastaan riittävän tehokkaat oikeussuojakeinot perusoikeusloukkauksia vastaan voivat johtaa vaikuttaviin tuloksiin. Oikeusasiamies on pitänyt rahallista hyvittämistä luontaisena jatkumona perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuuteen. Mahdollisuus vuosimaksujen kohtuullistamiseen viivästystilanteissa eli viivästykseksi katsottavissa olevalta ajalta olisi osaltaan mainitunlaista hyvittämistä.

Saatan tässä vaiheessa enempiin toimenpiteisiin ryhtymättä edellä esittämäni näkökohdat työ- ja elinkeinoministeriön tietoon.

3.2

Käsittelyajat

Käsittelyaikojen ja niiden johdosta suoritettujen toimenpiteiden osalta katson saamani selvityksen perusteella, että asia ei enää edellytä toimenpiteitani.

4

TOIMENPITEET

Saatan työ- ja elinkeinoministeriön tietoon edellä kohdassa 3.2 esittämäni näkökohdat. Samalla pyydän ministeriötä saattamaan päätökseni tiedoksi Patentti- ja rekisterihallitukselle.